

Obecne relacje chińsko-tureckie

Jakub Klepek

15.01.2020

Analiza w skrócie:

- Turcja odgrywa strategicznie bardzo ważną rolę w chińskiej Inicjatywie Pasa i Szlaku.
- Ankara postrzega Pekin jako alternatywnego partnera w obszarze technologicznym, militarnym i gospodarczym.
- Turecka krytyka polityki Chin względem Ujgurów uciszyła się podczas kryzysu gospodarczego w Turcji, która nie może sobie pozwolić na utratę wpływów chińskiego kapitału i inwestycji w tamtejszą infrastrukturę strategiczną.

Relacje turecko-chińskie na przestrzeni ostatnich lat — krótkie wprowadzenie

Pomimo nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Turcją a Chinami w 1971 roku ocieplenie relacji pomiędzy tymi krajami nastąpiło dopiero w latach 90., częściowo na skutek odmowy przez Zachód sprzedaży poszczególnych zestawów broni do Turcji w związku z konfliktem Ankary z Partią Pracujących Kurdystanu (PKK). Ankara zwróciła się o pomoc do Pekinu i otrzymała niezbędne *know-how*, które pozwoliło jej rozwinąć pociski balistyczne o zasięgu 100-150 kilometrów¹. **Według Tureckiego Biura Statystycznego chińsko-turecka wymiana handlowa w 2018 roku kształtowała się na poziomie 23 miliardów dolarów, co przełożyło się na fakt, że Chiny zostały trzecim największym partnerem handlowym Turcji².** Turecki profit z wymiany wynosi jedynie cztery miliardy, co rząd w Ankarze stara się nadrobić poprzez rozwijanie eksportu i przyciąganie chińskich inwestorów w trudnym dla tureckiej gospodarki czasie³.

Współpraca gospodarcza

Z powodu niewłaściwego traktowania Ujgurów (muzułmańskiej grupy etnicznej zamieszkującej autonomiczny region Sinciang na północnym zachodzie Chin) relacje dyplomatyczne i ekonomiczne między krajami zostały zawieszono w 1999 i 2000 roku. Stopniowe odbudowywanie stosunków od 2000 roku zaowocowało nawiązaniem „partnerstwa strategicznego” między Turcją a Chinami w aspekcie ekonomicznym i kulturowym. W obu

¹ Lavi, G., Lindenstraus, G., ‘China and Turkey: Closer Relations Mixed with Suspicion’, *Strategic Assessment*, 19 (2016), s. 119-126.

² DW, *Turkey, China seek to expand economic ties despite political differences*. Dostępne na: <https://www.dw.com/en/turkey-china-seek-to-expand-economic-ties-despite-political-differences/a-49425011> [14 grudnia 2020].

³ DW, *Turkey, China seek to expand economic ties despite political differences*, Dostępne na: <https://www.dw.com/en/turkey-china-seek-to-expand-economic-ties-despite-political-differences/a-49425011> [20 listopada 2020].

krajach lata 2012 i 2013 były celebrowane jako „lata Turcji i Chin”. Przełom w relacjach spowodowała Inicjatywa Pasa i Szlaku, która poszerzyła współpracę ekonomiczną i militarną w ramach rozwijanego „partnerstwa strategicznego”. Szybki wzrost gospodarczy Turcji po światowym kryzysie ekonomicznym został zatrzymany przez sankcje nałożone przez Rosję w 2015 roku w związku z zestrzeleniem rosyjskiego samolotu nad granicą turecko-syryjską⁴. **Nieudany zamach stanu w Turcji w 2016 roku, o którego przeprowadzenie został oskarżony Fethullah Gülen, lider wpływowej grupy religijnej Hizmet, był początkiem kryzysu gospodarczego, z którym Turcja boryka się do dziś.** Rozmowy akcesyjne z Unią Europejską, rozpoczęte w 2005 roku, obecnie nie zadowolają żadnej ze stron. Zmusiło to Turcję do balansowania i szukania partnerów poza UE, w tym w Azji, Afryce i na Bliskim Wschodzie. **Turcja widzi ogromną szansę na odbudowę niestabilnej gospodarki z pomocą chińskiego kapitału pochodzącego z Inicjatywy Pasa i Szlaku.** W 2019 roku wymiana handlowa pomiędzy Chinami a Turcją wynosiła 21,08 miliarda dolarów, na dużą korzyść Pekinu. Eksport z Chin do Turcji wynosił 18,49 miliarda, zaś eksport z Turcji do Chin zaledwie 2,58 miliarda⁵.

Niepełna turecka gospodarka potrzebuje ulepszenia infrastruktury oraz technologii. Turcja chce korzystać z multilateralnej polityki, prowadzonej zarówno z Amerykanami i Europą, jak i Chinami i Rosją⁶. **Kontrowersyjna w Europie i Stanach Zjednoczonych chińska firma Huawei inwestuje duże środki w rozwój technologiczny Turcji, stwarzając tam miejsca pracy i zapewniając pole do współpracy chińskich i tureckich naukowców. Odpowiedzialność za rozwój sieci 5G w Turcji wzięła firma telekomunikacyjna Turkcell we współpracy z Huawei. W ciągu następnych dwóch lat zobligowały się one zapewnić sieć 5G dla użytkowników na terenie całego kraju.**⁷

⁴ The Guardian, *Shooting down of Russian jet – how the day unfolded*. Dostępne na: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/shooting-down-of-russian-jet-how-the-day-unfolded> [20 listopada 2020].

⁵ Kulaksiz, S., ‘Financial Integration via Belt and Road Initiative: China-Turkey Cooperation’, *Global Journal of Emerging Market Economies*, 11 (2019), s.48-64.

⁶ Daily News, *Silk road train ‘first step towards a game changer’*. Dostępne na: <https://www.hurriyetdailynews.com/silk-road-train-first-step-towards-a-game-changer-148533> [20 listopada 2020].

⁷ CNBC, *4.5G, 5G and beyond: Turkey’s digital transformation*. Dostępne na: <https://www.cnbc.com/2019/04/08/photos-inside-12-billion-istanbul-new-airport-biggest-in-the-world.html> [14 grudnia 2020].

Inicjatywa Pasa i Szlaku

Turcja jako regionalna siła łącząca Europę i Azję odgrywa bardzo ważną rolę w Inicjatywie Pasa i Szlaku. Prezydent Recep Tayyip Erdoğan spotkał się z chińskim prezydentem Xi Jinpingem w czerwcu 2019 roku, krótko przed szczytem G20, gdzie obaj wyrazili chęć wzmocnienia współpracy strategicznej i zbudowania nowych strategii rozwoju⁸. Fundusz Jedwabnego Szlaku (*Silk Road Fund*) i Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (*Asian Infrastructure Investment Bank*) mają być użyte do opracowania innowacyjnych dróg kooperacji w celu osiągnięcia wzrostu gospodarczego przez obydwa państwa. **Erdoğan podkreślił znaczenie Chin i chęć jeszcze bliższej współpracy na innych polach, a także potwierdził aktywne uczestnictwo Turcji w Inicjatywie Pasa i Szlaku, zachęcając chińskich przedsiębiorców do inwestowania pieniędzy w turecką infrastrukturę i obiekty strategiczne.**⁹ To przeciwieństwo polityki Unii Europejskiej, której przykładem jest **podkreślenie przez ministra spraw zagranicznych Litwy Linasa Linkevičiusa znaczenia nałożenia zasad i ograniczeń na chińskie inwestycje w europejską infrastrukturę strategiczną**¹⁰. W czerwcu 2020 roku turecka minister handlu Ruhsar Pekcan zapewniła, że po opanowaniu pandemii COVID-19 Turcja gotowa jest na bliską współpracę z Chinami na wielu płaszczyznach w ramach Inicjatywy. **Podczas rozmowy telefonicznej ze swoim chińskim odpowiednikiem, Zhong Shanem, Pekcan zachęcała chińskich biznesmenów do inwestowania w Turcji. Obie strony wyraziły chęć kontynuacji współpracy w obszarach transportu lotniczego oraz wiz dla swoich obywateli**¹¹.

W listopadzie 2019 roku przez stambulski tunel kolejowy pod Cieśniną Bosfor przejechał po raz pierwszy pociąg towarowy z chińskiej prowincji Shaanxi¹². „Środkowy Korytarz” (*Middle Corridor*) odgrywa bardzo ważną część chińskiej Inicjatywy dla Turcji i pozostałych jej

⁸ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, *Xi Jiping Meets with President Recep Tayyip Erdogan of Turkey*. Dostępne na: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1673155.shtml [14 grudnia 2020].

⁹ Zan, T., “‘Turkey Dream’ and the China-Turkish Cooperation under ‘One Belt and One Road’ Initiative”, *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)* 10 (2016), s. 50-72.

¹⁰ Instytut Nowej Europy, *Przyszłość sojuszu transatlantyckiego: nowe możliwości dla Europy i Stanów Zjednoczonych — podsumowanie spotkania w ramach Warsaw Security Forum*. Dostępne na: <http://ine.org.pl/wp-content/uploads/2020/11/Przyszłość-sojuszu-transatlantyckiego-nowe-możliwości-dla-Europy-i-Stanów-Zjednoczonych—podsumowanie-spotkania-w-ramach-Warsaw-Security-Forum.pdf>.

¹¹ Belt & Road News, *Turkey Ready to expand Belt & Road Cooperation*. Dostępne na: <https://www.beltandroad.news/2020/06/14/turkey-ready-to-expand-belt-road-cooperation/> [20 listopada 2020].

¹² Doing Business in Turkey, *Turkey as Middle Corridor in One Belt, One Road*. Dostępne na: <https://doingbusinessinturkey.com/turkey-as-middle-corridor-in-one-belt-one-road/> [20 listopada 2020].

uczestników. **Korytarz ma w przyszłości łączyć Azję, Afrykę i Europę. Kolej skróci czas transportu towarów między Chinami a Turcją z jednego miesiąca do 12 dni, podczas gdy cała trasa między Chinami a Europą Zachodnią z użyciem tunelu Marmaray w Stambule zajmie 18 dni**¹³. Turcja ma zyskać na tym projekcie przede wszystkim ze względu na swoje położenie geograficzne.

Znaczenie Inicjatywy Pasa i Szlaku dla Turcji

Partnerstwo gospodarcze z Chinami ma szczególną wartość strategiczną dla Turcji z uwagi na wiele ważnych i długoterminowych kwestii. Tureckie linie kolejowe ulepszone z pomocą chińskiego kapitału usprawnią bezpośrednio połączenie między Bliskim Wschodem, Turcją, Rosją i Europą. **Turcja skorzysta na tym poprzez usprawnienie wymiany handlowej.** Dostawy handlowe za pomocą pociągów towarowych są alternatywą dla dystrybucji drogą morską. Użycie kolei zredukuje czas dostaw oraz zapewni bezpieczniejszy sposób dostarczania dóbr z Chin do Turcji i Europy. Pociągi są również bardziej ekonomiczną formą dostaw, ich użycie zmniejsza koszty finansowe oraz biurokrację.

Jednym z największych zarzutów wobec Chin jest to, że wykorzystują one ogromne kwoty z funduszu Inicjatywy Pasa i Szlaku do zadłużenia swoich partnerów, a następnie przejmowania ich zabezpieczeń, często w postaci aktywów strategicznych, jak surowce naturalne, porty, lotniska czy autostrady¹⁴. **Przykładem tego są chińskie inwestycje w najnowsze i największe tureckie lotnisko w Stambule, oddane do użytku w 2018 roku. Według umowy Turcja musi spłacić ponad 22 miliardy euro lub zwracać Chinom 1,1 miliarda co roku przez następne 25 lat.**¹⁵ Turcja natomiast nie obawia się wystąpienia tego zjawiska z powodu swojej multilateralnej polityki. Całkowita zmiana priorytetów i postrzeganie Chin jako czołowego partnera gospodarczego miałyby opłakane skutki dla już osłabionej tureckiej gospodarki.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ The Japan Times, *'Debt trap' diplomacy is a card China seldom plays in Belt and Road initiative*. Dostępne na: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2020/09/01/commentary/debt-trap-diplomacy-bri-china/> [20 listopada 2020].

¹⁵ Bloomberg, *China's ICBC, Turkey's Largest Airport In Talks for Refinancing*. Dostępne na: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-02-10/istanbul-airport-in-talks-with-chinese-banks-on-6-billion-loans> [14 grudnia 2020].

Współpraca militarna

We wrześniu 2010 roku tureckie i chińskie siły powietrzne przeprowadziły wspólne ćwiczenia wojskowe w bazie lotniczej Konya w Turcji. **Był to pierwszy przypadek, kiedy którekolwiek z państw NATO współpracowało militarnie z Chińczykami na terenie swojego kraju. Turcja ze swojej strony zapewniła jednak partnerów z NATO, że żadna z natowskich maszyn F-16 nie brała udziału w ćwiczeniach**¹⁶.

Chińska Korporacja Importu i Eksportu Maszyn Precyzyjnych (*China Precision Machinery Import-Export Corporation*) w 2013 roku wygrała turecki przetarg o wartości 4 miliardów dolarów na koprodukcję pocisków długodystansowych. **Turcja odrzuciła konkurencyjne oferty amerykańskich, europejskich i rosyjskich firm i wybrała partnera, który znajdował się na liście amerykańskich sankcji**¹⁷. Ankarą podjęła tę decyzję przede wszystkim z dwóch powodów: ceny i możliwości dzielenia się chińską technologią. Decyzja wywołała oburzenie wśród krajów NATO. **Chińskie systemy byłyby w stanie „nauczyć się” działania technologii obronnej NATO i poznać jej szczegóły. Mocny sprzeciw krajów członkowskich NATO sprawił, że Turcja zmuszona była do pięciokrotnego przekładania daty rozpoczęcia projektu, ostatecznie w 2015 roku wycofując się z umowy z Chińczykami**¹⁸. Mimo że projekt zakończył się niepowodzeniem, był on ważną lekcją dla Sojuszu. Po pierwsze, chińskie systemy są na wysokim poziomie technologicznym, na którym mogą konkurować z Zachodem. Po drugie, sytuacja pokazała, że Turcja nie boi szukać się partnerów poza swoimi tradycyjnymi sojusznikami z NATO i zza oceanu.

Obecnie Turcja i Chiny nadal prowadzą konsultacje militarne oraz współpracują w zakresie cyberbezpieczeństwa i wywiadu. **Turecka rakiet balistyczna Bora, zbudowana w oparciu o chiński pocisk B-611, została użyta w tureckich starciach z Partią Pracujących Kurdystanu (PKK) w 2019 roku**¹⁹. Użycie pocisku w połączeniu z obecnością oficerów

¹⁶ Reuters, *China mounts air exercise with Turkey, U.S. says*. Dostępne na: <https://www.reuters.com/article/us-china-turkey-usa-idUSTRE6975HC20101008> [20 listopada 2020].

¹⁷ Soylemez, M., *Turkey and China: An Account of a Bilateral Relations Evolution* (Hong Kong, Asia Centre, 2017).

¹⁸ Reuters, *Chinese firm under U.S. sanctions wins Turkish missile deal*. Dostępne na: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-china-defence-idUSBRE98Q0SC20130927> [20 listopada 2020].

¹⁹ Foreign Policy, *Erdogan is Turning Turkey Into a Chinese Client State*. Dostępne na: <https://foreignpolicy.com/2020/09/16/erdogan-is-turning-turkey-into-a-chinese-client-state/> [20 listopada 2020].

chińskiej armii na ćwiczeniach wojskowych „Efez” (*Ephesus*) w 2018 roku świadczy o kontynuacji całkiem dobrych stosunków militarnych.

Niemniej jednak, pomimo współpracy chińsko-tureckiej na wielu płaszczyznach, w niektórych przypadkach dochodziło do różnicy zdań między Ankarą i Stambułem. **Było to widoczna m.in. podczas tureckiej interwencji militarnej w północnej Syrii we wrześniu 2019 roku.** Rzecznik prasowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych Chin, Geng Shuang, apelował o szukanie dyplomatycznego rozwiązania sporu i poparł niepodległość i niezależność Syryjskiej Republiki Arabskiej²⁰.

Turcja pozostaje również główną konkurencją Chin w produkcji uzbrojonych samolotów bezzałogowych²¹. Jakość oraz skuteczność tureckich dronów została przetestowana podczas konfliktu między Azerbejdżanem a Armenią w Górskim Karabachu. Sprawdzone w boju tureckie drony były jednym z decydujących czynników, które dały Azerbejdżanowi przewagę i zwycięstwo w konflikcie²².

Kwestia Ujgurów

Turcja w ostrych słowach skrytykowała politykę Chin względem Ujgurów. Według raportów Reutersa członkowie tej grupy etnicznej są prześladowani przez Komunistyczną Partię Chin i wysyłani do „obozów reedukacyjnych”, gdzie nie mają kontaktu ze światem zewnętrznym i są monitorowani przez strażników 24 godziny na dobę²³. **W 2009 roku ówczesny premier Turcji Erdoğan wprost nazwał traktowanie Ujgurów „ludobójstwem”²⁴.** Jednakże dziesięć lat później, w lipcu 2019 roku, Erdoğan powiedział, że rozwiązanie problemu może

²⁰ China Daily, *Turkish troops push deeper into Syria*. Dostępne na: <https://www.chinadaily.com.cn/a/201910/11/WS5d9fc34aa310cf3e3556fcdd.html> [20 listopada 2020].

²¹ Nikkei Asia, *Turkey begins to rival China in military drones*. Dostępne na: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Turkey-begins-to-rival-China-in-military-drones> [20 listopada 2020].

²² VOA, *Turkish Drone Power Displayed in Nagorno-Karabakh Conflict*. Dostępne na: <https://www.voanews.com/middle-east/turkish-drone-power-displayed-nagorno-karabakh-conflict> [20 listopada 2020].

²³ Reuters, *Turkish leader calls Xinjiang killings "genocide"*. Dostępne na: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-china-sb-idUSTRE56957D20090710> [20 listopada 2020].

²⁴ Polityka, *Bez litości — tak Chiny traktują Ujgurów i inne muzułmańskie mniejszości*. Dostępne na: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1933318,1,bez-litosci--tak-chiny-traktuja-ujgurow-i-inne-muzulmanskie-mniejszosci.read> [20 listopada 2020].

zostać znalezione.²⁵ **Od tamtego momentu kwestia Ujgurów był dla polityka tematem tabu, na który prawie w ogóle się nie wypowiadał, a w Turcji doszło do aresztowania setek Ujgurów i wysłania ich do ośrodków detencyjnych²⁶. Ankara nie przyznaje się do bezpośredniej deportacji Ujgurów do Chin, jednak aktywiści zarzucają jej wywożenie więźniów do krajów takich, jak Tadżykistan, co ułatwia Pekinowi przeprowadzanie aresztowań²⁷. Ujgurzy, którzy udzielili wywiadu brytyjskiemu *The Sunday Telegraph*, obawiają się, że ich bliscy zostali przekazani z Turcji do Tadżykistanu, gdzie Pekin wykorzystał swoje wpływy, by deportować ich do obozów pracy w Chinach.²⁸**

Wnioski:

W obliczu panującego kryzysu gospodarczego Turcja nie może pozwolić sobie na stracenie poważnego inwestora, jakim są Chiny. **W stosunkach z Pekinem dyplomacja Erdoğan musi balansować między skomplikowaną kwestią Ujgurów i ratowaniem własnej gospodarki, a relacjami z krajami muzułmańskimi i Zachodem.** Chińskie inwestycje w turecką infrastrukturę są kluczowe dla Erdoğan w obliczu słabnącej tureckiej gospodarki. **Zaangażowanie Turcji w konflikty zbrojne — m.in. w Syrii, Libii oraz Górskim Karabachu — obciążało nie tylko turecki budżet, lecz również nadszarpnęło postrzeganie Turcji przez inwestorów z krajów zachodnich.** Dla Pekinu współpraca gospodarcza i militarna z Turcją to poszerzanie wpływów w Azji oraz furka do Europy, zaś **strategiczne położenie Turcji jest kluczowe dla Chin w kwestii rozwoju Inicjatywy Pasa i Szlaku.**

Rekomendacje:

Unia Europejska, oferując Turcji alternatywy gospodarcze, może zmniejszyć wpływy Chin w Europie oraz wznowić rozmowy na temat akcesji Turcji do Unii Europejskiej. Otwartość państw europejskich na Turcję oraz jeszcze bliższa współpraca gospodarcza może pomóc

²⁵ al-Jazeera, *Turkey's Erdogan says solution possible for China's Muslims*. Dostępne na: <https://www.aljazeera.com/news/2019/7/4/turkeys-erdogan-says-solution-possible-for-chinas-muslims> [14 grudnia 2020].

²⁶ Middle East Eye, *Turkey accused of deporting Uighurs back to China via third countries*. Dostępne na: <https://www.middleeasteye.net/news/uighurs-china-turkey-accused-deporting-third-countries> [20 listopada 2020].

²⁷ Foreign Policy, *Erdogan Is Turning Turkey Into a Chinese Client State*. Dostępne na: <https://foreignpolicy.com/2020/09/16/erdogan-is-turning-turkey-into-a-chinese-client-state/> [20 listopada 2020].

²⁸ Middle East Eye, *Turkey accused of deporting Uighurs back to China via third countries*. Dostępne na: <https://www.middleeasteye.net/news/uighurs-china-turkey-accused-deporting-third-countries> [21 grudnia 2020].

ustabilizować turecką gospodarkę, a w przyszłości doprowadzić do kontynuacji rozmów na temat akcesji Turcji do UE. Dzięki dialogowi między Unią a Turcją może zostać ustalona wspólna strategia dotycząca Chin, na której obie strony mogą zyskać: zmniejszą się wpływy chińskie w Eurazji, a Turcja będzie bliżej dołączenia do UE.

Państwa członkowskie NATO powinny szukać jeszcze bliższej kooperacji wojskowej z Turcją, która posiada drugą co do wielkości armię w Sojuszu i jest jego bardzo ważnym strategicznym członkiem. Zacieśnienie współpracy wojskowej oraz wspólny rozwój nowych technologii, np. dronów, może przyczynić się do zwiększenia pewności i zaufania Turcji do partnerów w NATO oraz do ustabilizowania wzajemnych stosunków, umożliwiając skupienie się na zagrożeniach zewnętrznych.

O AUTORZE

Jakub Klepek. Student International Politics and Intelligence Studies na Aberystwyth University w Wielkiej Brytanii, wziął również udział w wymianie studenckiej z Bilkent University w Turcji. Ukończył staż w Dowództwie Sił Lądowych NATO w Izmirze, a także staż w The Counterterrorism Group (CTG). Zainteresowania to kontrterroryzm, bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe, dyplomacja i języki obce, a także Bliski Wschód – w szczególności zaś Izrael, Syria i Turcja.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.